

Vertimai

KAIP GALIMAS NEKLYSTAMAS ŽINOJIMAS APIE ATSITIKTINĘ ATEITĮ?

Toliau pateikiami tekstai – du pirmąsyk į lietuvių kalbą išversti lotyniškosios filosofijos šaltiniai, priklausantys vėlyvųjų viduramžių – Renesanso epochai: tai Ričardo Lavenhamo (*Richardus Lavenhamus, fl.* 1380, gimimo ir mirties datos nežinomos) nedidelės apimties veikalas „Apie būsimų įvykių baigtį“ (*De eventu futurorum*) ir Luiso de Molinos (*Ludovicus Molina, 1535–1600*) traktato apie laisvą apsisprendimą (*Concordia liberi arbitrii cum gratiae donis [...]*) ištrauka. Į kitas didžiąsias Europos kalbas šiedu veikalai buvo išversti taip pat santykinai vėlai (pavyzdžiui, į anglų kalbą Lavenhamo ir Molinos tekstai pirmą kartą išversti atitinkamai 1983 m. ir 1988 m.). Praėjusio amžiaus antroje pusėje atgijusį susidomėjimą Dievo visažinystės ir laisvos valios dermės klausimu dera aiškinti analogiškos problemos egzistavimu filosofinės logikos disciplinoje: viduramžių teologų keltą klausimą, ar ir kaip galima suderinti apibrėžtą visagalės būtybės žinojimą apie būsimus mano poelgius su mano gebėjimu šiuos poelgius laisvai rinktis arba nesirinkti, atitiko šiuolaikinių filosofų ir logikų nagrinėta atsitiktinių teiginių apie ateitį problema – ar ir kaip galima taikyti klasikinėje logikoje fundamentalias tiesos ir klaidos kategorijas kalbant apie atsitiktinę, jokių būtinų veiksmų nedeterminuotą ateitį.

Giminingų problemų atsiradimas šiuolaikinėje filosofijoje ir logikoje lėmė, jog į viduram-

žių filosofijos šaltinius jau seniai nebežiūrima kaip į muziejinius, nuo šiuolaikinių realiųjų atitrūkusius tekstus, įdomius nebent tos srities entuziastams. Lavenhamo veikalas pateikiama glausta pagrindinių nagrinėjamos problemos sprendimų tipologija iš esmės pritaikoma ir šiandien, kalbant apie skirtingus galimus būdus sutaikyti loginį dvireikšmiškumo principą ir atviros ateities intuiciją. Daug didesnės apimties Molinos tekste dėstoma garsią tarpinio žinojimo (*scientia media*) koncepcija yra kai kurių šiuolaikinių semantinių teorijų, kurių autoriai siekia pateikti įtikinamus teisingumo ir klaidingumo kriterijus atsitiktiniams teiginiams apie ateitį, prototipas.

Vadovaujantis šiandien visuotinai įsigalėjusia praktika, lotyniškų tekstų vertimai pateikiami šiuolaikiniam skaitytojui kuo suprantamesne forma (žinoma, neaukojant pagrindinės originalaus teksto minties): lotyniškame tekste esantys ilgi ir nepertraukiami svarstymai suskirstomi į pastraipas, pateikiami verčiamuose tekstuose cituojamų autorių (Tomo Akviniečio, Viljamo Okamo ir kt.) tekstų ištraukų vertimai, o šiuolaikinių Biblijos leidimų neatitinkančios nuorodos pakeistos į mums įprastas. Tokiu būdu šie tekstai atrodo artimesni šiuolaikiniam akademiniam žanrui ir tai, reikia tikėtis, paskatins dažniau juos įjungti į įvairius šiandienos filosofams aktualių problemų svarstymus.

Tekstus išvertė ir komentarus parašė
Živilė Pabijutaitė,
Vilniaus universitetas